

Βασίλης Φυντίκογλου

Πρόταση διδασκαλίας του μαθήματος 14 του βιβλίου Λατινικών Λυκείου (Πασχάλη - Σαβαντίδη)

Στόχος του μαθήματος

«Διδασκαλία της λατινικής Γλώσσας»

με έμφαση πρωτίστως στην **κατανόηση του κειμένου** (και της ρητορικής/λογικής κατασκευής του)

που προϋποθέτει **γνώση του τυπολογικού και εκμάθηση του λεξιλογίου**.

Όπως στην εκμάθηση κάθε ξένης γλώσσας, **δεν χρειάζεται καμία αναλυτική σύνταξη**. Τα συντακτικά φαινόμενα παρουσιάζονται για να επεξηγήσουν εκφορές που βλέπουμε και διαφορές από το οικείο (από τα ΑΕ, από τα ΝΕ). Δεν γίνεται αυτοσκοπός η αναγνώρισή τους.

Με αυτή τη λογική:

- το **κύριο βάρος** δίνεται στη σιωπηρή **αναγνώριση τύπων / συντάξεων ως βάση της κατανόησης**

(Διαφορετικά από ό,τι σε μια ομιλούμενη γλώσσα, η παραγωγή λατινικού λόγου μένει σε δεύτερο ρόλο, κυρίως ως μέσο διαβάθμισης στην αξιολόγηση, π.χ. έως 1,5-2/20).

- στο αρχικό στάδιο προκρίνεται η **μετάφραση ως μέσο ελέγχου της κατανόησης αλλά και ως μέσο αντιστοίχισης των λατινικών λέξεων με ΝΕ λέξεις**, με την προϋπόθεση ότι η μετάφραση δεν ευτελείζεται σε παπαγαλία (π.χ. **δεν ζητείται μετάφραση από γνωστό κείμενο**).

Στην πρότασή μου με ενδιαφέρει να δείξω τι θα δίδασκα και πώς θα το δίδασκα και όχι πώς θα το έλεγχα με διάφορες ασκήσεις / ερωτήσεις εξεταστικού τύπου [σε αυτό αφίσταμαι από την επίσημη «Ενδεικτική Πρόταση Διδασκαλίας»].

Στην πρόταση συμπεριλαμβάνω το μέρος των **ετυμολογικών σχέσεων με τα ελληνικά** καθώς και το μέρος της **ιστορικοπολιτισμικής συζήτησης**, ως δύο στοιχεία που άπτονται άμεσα της διδασκαλίας του λατινικού κειμένου.

Δεν συμπεριλαμβάνω ό,τι λειτουργεί εκτός του κειμενικού πλαισίου:

- **Γενική εισαγωγή (κατά βάση γραμματολογική)**: διδάσκεται αυτόνομη – ασύνδετη με τα κείμενα (λίγα είναι που μπορούν να συνδεθούν με αυτή) – αμφίβολης διδακτικής, και κυρίως μορφωτικής, αξίας, λόγω του καταλογογραφικού χαρακτήρα της και της έλλειψης κάθε πλαισίου αναφοράς.
- **Λατινικές εκφράσεις που μπορούν να χρησιμοποιούνται στον ΝΕ λόγο**: ένα προβλεπόμενο τμήμα της διδασκαλίας και εξέτασης, που επίσης μένει αυτόνομο και χωρίς λειτουργική σύνδεση με τα κείμενα. Κατά τη γνώμη μου, η επιβολή τεχνητής εκμάθησης ΑΕ και λατινικών εκφράσεων παραπέμπει σε μια παλιομοδίτικη αντίληψη λογισσύνης. [Πέραν του προβλήματος πώς θα ενταχθούν στη διδασκαλία αυτές οι εκφράσεις, ώστε μάλιστα να είναι κοινή ύλη σε μια προοπτική πανελλαδικών εξετάσεων, ας σημειωθεί ότι στα παραδείγματα που έχουν δοθεί πρέπει να διορθωθεί το *urbe et orbi* σε *urbi et orbi*, καθώς πρόκειται για δύο δοτικές].

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ρήματα γ' συζυγίας σε -io

Στη Γ' συζυγία, εκτός από τα συμφωνόληκτα ρήματα (π.χ. leg-o, dic-o, cond-o) και εκείνα που έχουν θέμα σε -u- (restitu-o), που έχουμε δει, υπάρχουν και ρήματα με θ. σε -i- και αποτελούν ιδιαίτερη ομάδα.

Σε αυτά τα ρήματα το -i- στον ενεστώτα είναι πρόσφυμα, το οποίο **αποβάλλουν μπροστά από άλλο i** (γι' αυτό capis [< cari-is], carimus [< cari-imus] κ.λπ. ΠΡΟΣΟΧΗ έχουμε αποβολή, όχι συναίρεση που θα έδινε μακρό ī), **μπροστά από -ēr-** (γι' αυτό απρμφ. capere [< cari-ēre]) και **μπροστά από τελικό -e**, που απαντά μόνο στο β' ενικό της προστακτικής ενεστ. (γι' αυτό cape [< cari-e]).

Γ' συζυγία (θ. -i-)			
capio, cepi, captum, capere (παίρνω)			
Οριστ. ενεστ. ενεργ. φ.	Απρμφ. ενεστ. ενεργ. φ.	Οριστ. παρατατ. ενεργ. φ.	Οριστ. μέλλ. ενεργ. φ.
capio	capere	cariēbam	cariam
capis		cariēbas	caries
capit		cariēbat	capiet
capimus		cariebāmus	carieimus
capitis		cariebātis	carieitis
capiunt		cariēbant	capient

Δεν πρέπει να τα συγχέουμε με τα ρήματα της 4^{ης} συζυγίας, που επίσης λήγουν σε -io. Στην 4^η συζ. το -i- είναι η κατάληξη του θέματος (όχι πρόσφυμα) και είναι μακρό. Η διαφορά φαίνεται στις δυσύλλαβες καταλήξεις του ενεστώτα **capimus** αλλά **audimus**, **capitis** αλλά **auditis**.

Τα συχνότερα σε -io ρήματα της Γ' συζυγίας είναι τα εξής:

capio	cepi	captum	capere	‘παίρνω, λαμβάνω’
cupio	cupīvi (-pii)	cupītum	cupere	‘επιθυμώ’
facio	feci	factum	facere	‘κάνω’
fugio	fugi		fugere	‘φεύγω’
iacio	ieci	iactum	iacere	‘ρίχνω’
pario	peperi	partum	parere	‘γεννώ’
[quatio		quassum	quatere]*	‘σειώ’
κυρίως σύνθετο				
concutio	conculsi	conculsum	concutere	‘συνταράζω’
rapio	rapui	raptum	rapere	‘αρπάζω’
specio	spexi	spectum	specere	‘παρατηρώ’
κυρίως σύνθετο				
aspicio	aspexi	aspectum	aspicere	‘συνταράζω’

Βασίλης Φυντίκογλου

gradior	gressus sum	gressum	gradi	‘βαδίζω’
morior	mortuus sum	mortuum	mori	‘πεθαίνω’
patior	passus sum	passum	pati	‘πάσχω’

Ε΄ ΚΛΙΣΗ

(χαρακτηριστικό φωνήεν e – Γένη: αρσ. και θηλ.)

	res, rei (πράγμα)		dies, -ei (μέρα)	
	Singul.	Plur.	Singul.	Plur.
Nom.	res	res	dies	dies
Gen.	rei	rērum	diei	diērum
Dat.	rei	rēbus	diei	diēbus
Acc.	rem	res	diem	dies
Voc.	res	res	dies	dies
Abl.	re	rēbus	die	diēbus

ΓΕΝΟΣ

Η ε΄ κλίση έχει ονόματα αρσενικά και θηλυκά. Όλα είναι θηλυκά

εκτός από τα dies, -ei και meridies, -ei (μεσημέρι) που είναι αρσενικά.

Πάντως το dies, -ei εμφανίζεται και ως θηλυκό, ιδίως στις εκφράσεις **dies dicta** και **dies certa** ‘καθορισμένη μέρα’.

ΚΛΙΣΗ

Μόνον τα res και dies έχουν πλήρη τον πληθυντικό. Τα υπόλοιπα ουσιαστικά της ε΄ κλίσης έχουν κανονικά ενικό και **από τον πληθ. μόνον ονομ., αιτ. και κλητ., π.χ.**

	spes, spei (ελπίδα)		facies, -ei (όψη, εμφάνιση)	
	Singul.	Plur.	Singul.	Plur.
Nom.	spes	spes	facies	facies
Gen.	spei		faciei	
Dat.	spei		faciei	
Acc.	spem	spes	faciem	facies
Voc.	spes	spes	facies	facies
Abl.	spe		facie	

KEIMENO 14

Post bellum Actiacum Cassius Parmensis ,	[post πρόθ. ≠ post επίρ.]
qui in exercitu M. Antōnii fuerat,	
Athēnas confūgit .	[confūgit ≠ confūgit]
Ibi vix animum sollicitum somno dederat ,	
cum repente apparuit ei species horrenda.	[cum inversum]
Existimāvit ad se venīre <i>hominem ingentis magnitudinis et facie squalidā</i> ,	
similem effigiēi mortui.	
Quem simul aspexit Cassius,	[Quem simul αλλά Simul eum]
timōrem concēpit	
nomen que eius audīre cupīvit .	
Respondit ille se esse Orcum.	[υποκ. ειδ. απρμφ.]
Tum terror Cassium concussit	
et e somno eum excitāvit .	
Cassius servos inclamāvit	
et de homine eos interrogāvit .	
Illi neminem viderant .	
Cassius iterum se somno dedit	
eandem que speciem somniāvit .	[η αντωνυμία idem]
Paucis post diēbus res ipsa fidem somnii confirmāvit .	[post επίρ. ≠ post πρόθ.]
Nam Octaviānus supplicio capitis eum adfēcit .	

Ετυμολογικά

Με ποιες λέξεις του κειμένου θα συνδέατε ετυμολογικά τις επόμενες, ξένης προέλευσης, λέξεις που χρησιμοποιούμε στον ΝΕ λόγο; Με τις επόμενες λέξεις να φτιάξετε φράσεις που να αναδεικνύουν και τη σημασία τους στα ΝΕ.

φάτσα ~ **facie** του facies, -ei

προσπέκτους ~ **speciem** του species, -ei (< specio) – **aspexit** του aspicio (< a + specio) [για την ακρίβεια το ‘προσπέκτους’ είναι από το prospicio]

εξιτάρω ~ **excitavit** του excito ρ. 1

καπιταλισμός ~ **capitis** του caput, -itis

Θα μπορούσαμε να βάλουμε ακόμη και το

παρμεζάνα ~ **Parmensis** < Parma

ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

confūgit: εδώ είναι πρκμ. (το δείχνει και ο υπερσυντ. fuerat, που προηγείται), ο οποίος από μορφολογική άποψη συμπίπτει φαινομενικά με τον ενεστ., αλλά στον ενεστ. το u είναι βραχύ: **confūgit**.

Post bellum Actiacum // Paucis post diēbus: στην πρώτη περίπτωση το post είναι πρόθεση και συντάσσεται υποχρεωτικά με αιτιατ., ‘μετά τη ναυμαχία στο Άκτιο’, ενώ στη δεύτερη είναι επίρρημα (‘αργότερα’), που εδώ συνοδεύεται από αφαιρ. του μέτρου ή της διαφοράς, ‘λίγες μέρες αργότερα’.

Πώς θα μεταφράζατε τις επόμενες προτάσεις; (**mors, mortis = θάνατος // paulus, -a, -um = λίγος**)

Post mortem Lucretiae Brutus Tarquinio imperium ademit.

Aeneas populis ferocibus mores imponet et moenia condet. Multis post annis Venus eum ad caelum feret.

Hannibal apud Trebiam et paulo post apud Cannas copias Romanorum delevit. Post cladem Cannensem populus Romanus erat pavidus.

cum repente apparuit ei species horrenda (‘μόλις που είχε κοιμηθεί, όταν εμφανίστηκε σε αυτόν ...’): χρονική πρόταση που εισάγεται με τον λεγόμενο αντίστροφο cum (cum inversum), σαν να έχει αντιστραφεί η «αναμενόμενη» χρονική σειρά (αντί π.χ. του: *αφότου είχε κοιμηθεί, εμφανίστηκε σε αυτόν ...*). Αυτές οι προτάσεις εκφέρονται με οριστ. πρκμ. και δηλώνουν το υστερόχρονο σε σχέση με την κύρια πρόταση. Αποσκοπούν να δείξουν ένα αιφνίδιο γεγονός και να τονίσουν την έκπληξη, συχνά και μέσω των επιρ. repente, subito. Στην κύρια πρότ. συνήθως υπάρχουν λέξεις που επίσης προετοιμάζουν για κάτι απροσδόκητο, όπως εδώ το *nix* ‘μόλις που, ίσα ίσα που’.

Πώς θα μεταφράζατε τις επόμενες φράσεις;

L. Aemilius Paulus vix domum redierat, cum filiola eius ad patrem cucurrit et repente dixit: ‘Persa periit’.

Nox erat serena, cum subito luna defecit.

Lucretia vix se interfecerat, cum Brutus populum Romanum concitavit.

Η αντωνυμία **idem eadem idem**

Σχηματίζεται από την is, ea, id με το άκλιτο πρόσθημα -dem. Κατά την κλίση το md γίνεται nd: eiusdem – eidem – eundem / eandem / idem – eodem, eadem, eodem Πληθ. *eidem, iidem, idem / eaedem / eadem – eorundem / earundem / eorundem – eisdem, iisdem, isdem – eosdem / easdem / eadem – eisdem, iisdem, isdem*.

Πρόκειται για δεικτική αντωνυμία με επαναληπτική σημασία. Ενώ τα ΑΕ έχουν την αντων. *αὐτός* ως οριστική και επαναληπτική, στα λατινικά **οριστική αντων. είναι η ipse** (ο *ίδιος* και όχι *άλλος*), ενώ **επαναληπτ. είναι η idem** (ο *ίδιος* που μνημονεύεται μέσα στα συμφραζόμενα). Π.χ.

Ipse homo, quem Cassius in somno vidit, se esse Orcum dixit. Postea Cassius iterum somniavit **eundem** hominem, qui **eadem** dixit.

Respondit ille se esse Orcum. Το υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου στα λατινικά, στην ετεροπροσωπία είναι πάντοτε σε αιτιατική, όπως στα ΑΕ, αλλά, διαφορετικά από τα ΑΕ, είναι σε αιτιατική και στην ταυτοπροσωπία, όταν το ρήμα εξάρτησης είναι ενεργητικό (ή αποθετικό). Η αιτιατική αυτή είναι ένας τύπος της προσωπικής αντωνυμίας (me, te se, nos, vos, se) στο ίδιο πρόσωπο με το υποκ. του ρήματος από το οποίο εξαρτάται το απρμφ. και κανονικά δεν παραλείπεται, π.χ.

Dico me librum legisse	‘λέω ότι διάβασα το βιβλίο’
Dicis te librum legisse	‘λές ότι διάβασες το βιβλίο’
Dicit se librum legisse	‘λέει ότι διάβασε το βιβλίο’
Dicimus nos librum legisse	‘λέμε ότι διαβάσαμε το βιβλίο’
Dicitis vos librum legisse	‘λέτε ότι διαβάσατε το βιβλίο’
Dicunt se librum legisse	‘λένε ότι διάβασαν το βιβλίο’

Να μεταφράσετε τις επόμενες φράσεις και να εξηγήσετε την εκφορά της απαρεμφατικής σύνταξης:

Plinius scribit Tacito se tres apros feroces cepisse.

Plinius narrat se ad retia sedisse et cogitasse.

Existimo me posse Alpes cum elephantis transire.

Ubi Tertia patri dixit Persam perisse, pater respondit ei se omen accipere.

“Dicis te neminem vidisse?” Cassius servum rogavit.

Caesar militibus dixit se audire hostes prope esse.

Το τρίτο πρόσωπο της προσωπικής αντων. vs Δεικτικές αντωνυμίες

1. Cassius existimāvit ad **se** venīre hominem
2. Respondit ille **se** esse Orcum
3. Cassius iterum **se** somno dedit
4. repente apparuit **ei** [Cassio] species horrenda
5. Cassius nomen **eius** [hominis] audīre cupīvit
6. terror e somno **eum** [Cassium] excitāvit
7. Cassius de homine **eos** [servos] interrogāvit
8. Octaviānus supplicio capitis **eum** [Cassium] adfēcit

Στο κείμενο αυτό έχουμε μια ευκαιρία να δούμε ένα ουσιώδες στοιχείο του λατινικού λόγου: τη διαφορά ανάμεσα στο γ' πρόσωπο της προσωπικής αντωνυμίας (sui, sibi, se, se, και στους δύο αριθμούς) και στο γ' πρόσωπο που δηλώνουν οι δεικτικές αντωνυμίες (κυρίως η is, ea, id, αλλά και άλλες, ille, hic, iste). Όλοι αυτοί οι τύποι στα ΝΕ αποδίδονται με το ‘αυτός, αυτή, αυτό’, ‘του, της, το’, ‘τον, την, το’ κ.λπ.).

Ο κανόνας είναι απλός και (παρά τις εξαιρέσεις, που ποτέ δεν λείπουν) έχει γενική ισχύ:

Βασίλης Φυντίκογλου

- **το γ' πρόσωπο της προσωπικής αντων. (καθώς και της κτητικής suus, sua, suum) χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε στο υποκείμενο της πρότασης [ή στο πρόσωπο που εμφανίζεται ως ομιλητής και αναμεταδίδονται τα λόγια του]. Πρόκειται δηλ. είτε για αυτοπάθεια (παράδ. 1, 3), είτε για την περίπτωση όπου το se λειτουργεί ως υποκ. του απρμφ. σε ταυτοπροσωπία (παράδ. 2).**

Παράδ. 1 'Ο Κάσσιος νόμισε ότι ένας άνθρωπος ερχόταν **προς αυτόν / προς το μέρος του / προς τον ίδιο**'

Παράδ. 2 'Εκείνος απάντησε ότι **[αυτός ο ίδιος]** είναι ο Όρκος'

Παράδ. 3 'Ο Κάσσιος ξανακοιμήθηκε = έδωσε **πάλι τον εαυτό του** στον ύπνο'

- **το γ' πρόσωπο δηλώνεται με δεικτικές αντων. όταν αφορά πρόσωπο (ή όρο) διαφορετικό από το υποκείμενο της πρότασης.**

Παράδ. 4 'Ξαφνικά εμφανίστηκε **σε αυτόν** [= τον Κάσσιο] μια τρομακτική μορφή'

Παράδ. 5 'Ο Κάσσιος θέλησε να μάθει το όνομά **του / εκείνου** [= του ανθρώπου που έβλεπε μπρος του]'

Παράδ. 6 'Τρόμος **τον** σήκωσε από τον ύπνο [= τον Κάσσιο]'

Παράδ. 7 'Ο Κάσσιος **τούς** ρώτησε για τον άνθρωπο [= τους δούλους]'

Παράδ. 8 'Ο Οκταβιανός **τού** επέβαλλε την ποινή του θανάτου [= του Κάσσιου]'

Να μεταφράσετε τις επόμενες φράσεις και να εξηγήσετε τη χρήση αντωνυμιών γ' προσώπου:

Lucretia cultrum se interfecit. Brutus ex vulnere eius cultrum extraxit.

Hannibal apud Cannas Romanos vicit et in agro Falerno ex insidiis eorum se expedit.

Tertia tristis erat quod catellus eius perierat, et dixit patri id quod sibi acciderat.

Plinius Tacito de se scribit.

Milites Romani a speculatoribus audiverunt hostes prope se esse.

Cassius dixit servis terrorem se e somno excitavisse.

Αξιοποίηση του εισαγωγικού σημειώματος – Ιστορικοπολιτισμικά θέματα

Το εισαγωγικό σημείωμα δίνει έμφαση σε δύο θέματα: α) στη δράση του Κάσσιου από την Πάρμα (είναι άλλος Κάσσιος από τον γνωστό δολοφόνο του Καίσαρα, τον Κάσσιο Λογγίνο) και β) στη σημασία που έδιναν οι Ρωμαίοι στα όνειρα.

Παρόλο που το πρώτο θέμα δίνει την ευκαιρία να μιλήσει κανείς για τις πολιτικές έριδες στα μέσα του 1^{ου} αι. π.Χ., που εντάσσονται στη μακρά και ιδιαίτερα επίπονη και αιματηρή μεταβατική περίοδο της πολιτειακής αλλαγής από τη *respublica* στην ενός ανδρός αρχή (αφού ο Οκταβιανός θα γίνει ο πρώτος αυτοκράτορας της Ρώμης), το 14^ο κείμενο είναι στην ουσία το μόνο σε όλο το βιβλίο που σχετίζεται με αυτά τα κοσμοϊστορικά γεγονότα. Έτσι, χάνεται η ευκαιρία να δουν οι μαθητές μια εποχή έντονης κρίσης και σημαντικών μεταβολών και πιθανώς να κάνουν συγκρίσεις με σύγχρονες εμπειρίες. Γενικά: είναι πρόβλημα στο βιβλίο το ότι, ως προς το ιστορικοπολιτισμικό υλικό, δεν υπάρχει κάποια συνοχή, καθώς επίσης η δυνατότητα συστηματικής μελέτης μειζόνων φαινομένων, τα οποία θα μπορούσαν να ερεθίσουν τους μαθητές και να αφήσουν κάτι στη μνήμη τους. Κατ' ανάγκη, ασχολείται κανείς με μια ποικιλία θεμάτων ανάλογα με το κάθε κείμενο, παραμένοντας ουσιαστικά σε σχεδόν ανεκδοτολογικό επίπεδο.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι ο χρόνος που πρέπει να αναλώνεται σε αυτό το μέρος κατά τη διδασκαλία (πρόβλημα που είναι συνάρτηση της αντίληψης για τον κύριο στόχο του μαθήματος). Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να απαλλαγούν οι μαθητές από το άγχος (υπό το βάρος της εξέτασης) ότι πρέπει να απομνημονεύσουν τόσες ετερόκλητες πληροφορίες. Θα πρότεινα μια μάλλον σύντομη αναφορά στο εκάστοτε θέμα, πάντοτε υπό τη μορφή συζήτησης, με τη διαβεβαίωση ότι δεν είναι ανάγκη να κρατούν λεπτομέρειες, διότι η εξέταση θα δίνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να αντεπεξέλθουν στη συγκεκριμένη υποχρεωτική ερώτηση.

Δίνω ένα παράδειγμα του πώς θα συζητούσα το πρώτο θέμα και πώς θα έφτιαχνα τη σχετική ερώτηση σε μια πιθανή εξέταση.

Ο Γάιος Κάσσιος από την Πάρμα (Cassius Parmensis) είχε συμμετάσχει στη συνωμοσία που οργάνωσαν ο Βρούτος και ο Κάσσιος Λογγίνος και οδήγησε στη δολοφονία του Ιούλιου Καίσαρα το 44 π.Χ. Πολέμησε στο πλευρό του Βρούτου και του Κάσσιου Λογγίνου στη μάχη των Φιλίππων το 42 π.Χ., όταν οι συνωμότες συγκρότησαν στρατό για να αντιμετωπίσουν τον Αντώνιο, δεξί χέρι του Καίσαρα, και τον Οκταβιανό, τον υιοθετημένο γιο του Καίσαρα, που ζητούσαν εκδίκηση και βέβαια την εξουσία στη Ρώμη. Μετά την ήττα και τον θάνατο των συνωμοτών στους Φιλίππους, ο Κάσσιος, που σώθηκε και ήταν πλέον ο τελευταίος επιζών από τους δολοφόνους του Ιούλιου Καίσαρα, κατάφερε να προσεταιριστεί τελικά τον Αντώνιο και τον υποστήριξε στη διαμάχη του με τον Οκταβιανό για το ποιος θα μείνει μόνος κύριος της εξουσίας στη Ρώμη. Η λύση της διαμάχης αυτής ήρθε το 31 π.Χ., όταν ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα ηττήθηκαν στη ναυμαχία του Ακτίου από τον Οκταβιανό και οδηγήθηκαν στον θάνατο. Ο Κάσσιος, που είχε πολεμήσει στο Άκτιο με τον στρατό του Αντωνίου, διέφυγε και πάλι και με διαταγή του Οκταβιανού εκτελέστηκε, όταν εντοπίστηκε στην Αθήνα.

Διαβάστε προσεκτικά την παραπάνω σύντομη αφήγηση της δράσης του Κάσσιου από την Πάρμα και, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που δίνονται σε αυτήν, πείτε

α) ποια από αυτά εντοπίζονται στο λατινικό κείμενο που σας δόθηκε, γράφοντας και τις αντίστοιχες λατινικές φράσεις του κειμένου, και

β) τους λόγους για τους οποίους νομίζετε ότι ο Οκταβιανός αποφάσισε την εξόντωση του Κάσσιου.

Βασίλης Φυντίκογλου

Για το δεύτερο θέμα, τη σημασία που δίνεται στα όνειρα, μπορεί κανείς να μιλήσει και για άλλα ανάλογα φαινόμενα που μάλιστα έχουν διαχρονική διάσταση, αφού βρίσκουν αναλογίες και στον σύγχρονο κόσμο (ονειροκρίτες, χαρτομαντείες, καφετζούδες, αστρολόγοι κ.λπ.).

Μπορεί επίσης, ως προς την κατανόηση του ρωμαϊκού κόσμου, να γίνει σύνδεση και με άλλες, επίσημες, όψεις της διάθεσης να επιζητούν σημάδια. Διότι το βιβλίο ορθά επισημαίνει ότι η επίσημη θρησκεία δεν προέβλεπε θέση για τα όνειρα, αλλά η επίσημη θρησκεία των Ρωμαίων έδινε τόσο μεγάλη σημασία στους οιωνούς, δηλ. σε ό,τι η ίδια αναγνώριζε ως θεϊκό σημάδι, ώστε ο εθισμός του κόσμου σε αυτή την πρακτική εύκολα μπορούσε να επεκταθεί και εκτός όσων προβλέπονταν επισήμως. Και αυτό δεν αφορά μόνο τον απλό ή απλοϊκό κόσμο αλλά και τους πιο επιφανείς και μορφωμένους Ρωμαίους.

Για τη δεισιδαιμονία των Ρωμαίων, που αφενός εκλάμβαναν ως οιωνό καθετί και αφετέρου είχαν την εμμονή να ζητούν σημάδι για οτιδήποτε, το σχολικό εγχειρίδιο έχει υλικό, αν και με την κατάτμηση σε δύο τεύχη, έχουν μείνει στη Β΄ Λυκείου τα κείμενα 12 και 13 (βλ. και το ανέκδοτο στο κείμενο 8 (ο γρουσούζης), έστω και αν έχει να κάνει με κάτι πολύ γενικό). Μπορεί κανείς ωστόσο να αναφέρει το κείμενο 38 ('η μοίρα της Καικιλίας') ή την πρακτική της οιωνοσκοπίας πριν από κάθε σημαντική δημόσια ενέργεια, όπως αποτυπώνεται π.χ. στο ανεκδοτολογικό κείμενο στο τέλος του κειμένου 35.